

Setesdal Ryfylke Villreinområde

BESTANDSPLAN

2019 - 2023

Godkjent av Villreinnemnda for Setesdalsområdet 04.04.19

FORORD

Foreliggende bestandsplan er den 5. i rekken fra Setesdal Ryfylke Villreinlag. Den første bestandsplanen gjaldt 1999-2003, og den foregående for 2014-2018. En 5-årig bestandsplan er viktig som styringsverktøy for de årlige avskytingsplanene, og sikrer et lengre perspektiv i forvaltningen.

Styret i SRV har vært ansvarlig for utarbeidelsen av planen. Kurt Jerstad (Jerstad Viltforvaltning), har utarbeidet bestandsanalysen. Planen er skrevet av Kurt Jerstad (kap. 6) og SRV's sekretær Svein Olav Stegarud. Som for tidligere planer har utarbeidelsen skjedd i nært samarbeid med styret.

Planen har vært organisatorisk behandlet på styremøter i 2018 og 2019.

Planarbeidet er finansiert av egne midler.

Styret i Setesdal-Ryfylke Villreinlag,

Kristian Eiken Olsen
sign

Sondov Bjåen
sign

Kristian Steine
sign

Arve Aasemoen
sign

Knut Nomeland
sign

Øivin Robberstad
sign

Svein Olav Stegarud
sign

(Kurt Jerstad)
sign

SAMMENDRAG

1. Innledning

Setesdal Ryfylke villreinområde er avgrenset av Haukeliveien i nord og Rv42 i sør, av Setesdalen i øst og av fjordene mot vest. Området har et samlet tellende villreinareal på 6156 km² og er det nest største villreinområdet i landet. Heiplanprosessen definerte soner for arealforvaltningen, og presenteres i kartform i planen.

2. Status i bestandsforvaltningen

Bestanden har hatt jevne og gode parametere for kvalitet og kalvetilvekst i foregående planperiode. Målet fra forrige plan om å øke bestandsstørrelsen til 3500 dyr er ifølge våre anslag oppnådd. Det har ikke vært dokumenterte trekk av flokker av dyr mellom Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke. Enkelte flokker fra Austheia har trukket over veien nord for Hovden, men deretter snudd og reist østover igjen. Mellom Setesdal Ryfylke og Hardangervidda er det kjent at bukkeflokker i noen grad trekker over til Hardangervidda, og noen Setesdalsbukker felles nord for E134 under jakta.

Målet har vært en stabilisering av den delen av bestanden som er i nordområdet og med et mål om å holde kondisjonen innen et akseptabelt nivå. Sør for Blåsjø (sørområdet) ønskes en fortsatt vekst i bestanden med målsetting om økt arealbruk.

3. Organisering

Organisasjonsmodellen for Setesdal Ryfylke Villreinlag er basert på kommunevise lokallag, samt Statskogs eiendom i Njardarheim. Området består av 64 vald. Pr. januar 2019 representerer villreinlagets medlemmer 60% av tellende areal.

4. Økonomisk grunnlag for bestandsforvaltningen

Medlemskontingent og offentlige viltfondsmidler er de to viktigste kildene til finansiering av lagets aktivitet. Laget har hatt god økonomi i foregående periode. Kontingenten har i perioden blitt redusert fra 40 til 25 kr per km².

5. Virkemidler og registreringer

Det vil som i tidligere planperioder bli utarbeidet årlige avskytingsplaner. Kalve- og strukturtellinger videreføres som hovedverktøy i beregning av bestanden. Laget ønsker økt bruk av samjakt i vårt område. Dette fordeler jakt- og høstingsmuligheter mellom rettighetshaverne, og gjør bestandsforvaltningen mer treffsikker.

6. Bestandsstatus

Bestandsstørrelsen vinteren 2018-2019 er beregnet til 3300 dyr. Dyrenes kvalitet mht kalvetilvekst (antall kalv pr 100 simle / ungdyr) er god og stabil. Andel av simle og kalv har holdt seg stabilt. Storbukkandelen er også stabil og ligger anslagsvis på 20-22 %.

7. Forvaltningsmål for perioden 2019-2023

For den nye planperioden er det satt følgende hoved- og delmål:

HOVEDMÅL:

Bestandsforvaltningen av villreinen i Setesdal Ryfylke skal i planperioden bidra til at dyrene skal bruke en større del av villreinområdet

- En forventet bestandsøkning må møtes med tiltak som sikrer og forbedrer beitetilgang og trekkmuligheter. Det er et felles ansvar for alle aktører innen villreinforvaltningen å bidra til slike tiltak.

DELMÅL:

***Bestandsstørrelse:* Antallet villrein i nordområdet stabiliseres på ca. 2000 dyr. Antall villrein i sørområdet skal gradvis økes fra antatt 1300 dyr vinteren 2018-2019 til ca 2000 dyr. Samlet for Setesdal Ryfylke skal ikke bestanden overstige 4000 dyr.**

***Delmål kondisjon:* Kondisjon og kalvetilvekst skal opprettholdes innenfor et akseptabelt nivå.**

***Bestandsstruktur:* Storbukkandelen (minst 3,5 år) økes opp mot 25% i løpet av planperioden**

INNHold

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
1 INNLEDNING	6
1.1 SETESDAL RYFYLKE VILLREINOMRÅDE	6
1.2 BEGREPSBRUK	7
2A - STATUS ETTER FORRIGE BESTANDSPLAN	7
2B - FOKUS FOR DENNE PLANPERIODEN	7
3 SETESDAL RYFYLKE VILLREINLAG	8
3.1 ROLLE OG OPPGAVER	8
3.2 ORGANISERING OG VALDSTRUKTUR	9
4 ØKONOMISK GRUNNLAG FOR BESTANDSFORVALTNINGEN	10
4.1 FINANSIERINGSKILDER	10
4.2 VILTFONDSMIDLER/ MIDLER TIL VILLREINTILTAK	10
4.3 VILLREINLAGETS EGENFINANSIERING, KONTINGENTORDNINGEN	10
4.4 GENERELT OM ØKONOMIEN	11
5 AKTUELLE VIRKEMIDLER	11
5.1 KVOTESAMMENSETNING - KORTTYPER	11
5.2 MERKING AV DYR OG TELLINGER/REGISTRERINGER	12
5.3 MILJØKVALITETSNORMEN	13
5.4 SAMJAKT	15
6 BESTANDSDATA	15
KONDISJON – KALVETILVEKST	17
AVSKYTING	18
BESTANDSSTRUKTUR	20
7 FORVALTNINGSMÅL FOR PERIODEN 2019-2023	21
7.1 HOVEDMÅL	21
7.2 DELMÅL	21

1 Innledning

1.1 Setesdal Ryfylke villreinområde

Setesdal Ryfylke villreinområde er avgrensa av Haukelivegen i nord og Rv42 i sør, av Setesdalen i øst og av fjordene mot vest. Området har et samla tellende villreinareal på 6156 km² og er det nest største villreinområdet i landet. Heiene omfatter deler av 5 fylker og 13 kommuner. Setesdal Ryfylke ble i 2005 utpekt av regjeringen som et av de 10 nasjonale villreinområdene i Norge. Dette innebærer at området skal ha spesielt høy prioritet med tanke på å bevare leveområdene for fremtiden.

Fig 1.1 Kartet viser nasjonalt villreinområde og hensynssone villrein vedtatt i Heiplanen, vist samlet som lysegrønn sone. I denne sonen skal villreinhensyn ha prioritet i leveområde-forvaltningen (arealforvaltningen).

1.2 Begrepsbruk

Bæreevne

I planen bruker vi uttrykket i forhold til bestandsstørrelse, og det menes da at bæreevnen er det antall vinterdyr vi kan ha i heiene over tid uten at beitet forringes. (Underforstått at så lenge beitetilgangen ikke forringes vil dyrene holde seg i akseptabel kondisjon). En bestand under dette nivået er selvsagt også bærekraftig, men er under bæreevnen. Bæreevnen er i denne sammenheng bestemt av tilgjengelig beite, dyreantall og påvirkning fra ulike faktorer som regulerer reinens faktiske tilgang til beite. (*Disse faktorene er forklart i vedlegget til forrige bestandsplan, se www.villreinlag.no*).

Fellingsmål er det faktiske antall dyr vi ønsker å felle i jakta.

Kvote er det antall kontrollkort/fellingstillatelser som tildeles.

Bestandsstørrelse er det samme som antall vinterdyr.

Tradisjonsbærere er dyr som har fått en vane for å bruke et bestemt område, eller bestemte trekkveier.

2a - Status etter forrige bestandsplan

Hovedfokuset de siste 5 årene har vært å stabilisere stammen i nordområdet, og å øke stammen i sørområdet.

Sentrale utfordringer for bestandsforvaltningen ble i forrige bestandsplan definert slik:

- Øke bestanden, men samtidig opprettholde kvaliteten på dyrene innen et "akseptabelt nivå"
- Håndtere en situasjon der et større antall dyr trekker over fra et villreinområde til et annet, altså mellom henholdsvis Setesdal Austhei, Setesdal Ryfylke og Hardangervidda
- Sikre / videreutvikle organisering og engasjement på grunneiersiden, herunder det økonomiske grunnlaget
- Videreutvikle verktøy, metoder og organisering / gjennomføring av bestandsregistreringene. Det har vært fokus på å få gode bestandsdata
- I et noe mer langsiktig perspektiv avklare nærmere hva som er å anse som "akseptert kvalitet" for dyrene i vårt villreinområde
- Økt fokus på storbukkandelen

De konkrete målene var en vinterbestand på 3500 dyr og en storbukkandel opp mot 25 %. Bestandsmålet er etter våre beregninger nådd, og antatt storbukkandel ligger på ca. 20-22 %.

2b - Fokus for denne planperioden

Utfordringene framover:

- Stabilisere på dagens nivå den delen av bestanden som er i nordområdet, både i kondisjon og antall
- Øke den delen av bestanden som står sør for Blåsjø (sørområdet) opp mot 2000 dyr

- *Bestandens utvikling i kondisjon, kalveproduksjon og andre kvalitetsparametere må følges nøye*
- *Forsøke å tilrettelegge for økt bruk av randområdene*
- *Håndtere en eventuell større forflytning av dyr, spesielt gjelder dette forflytninger mellom ulike villreinområder*
- *Forsøke å tilrettelegge for bedre trekkmuligheter i definerte fokusområder (disse er definert i GPS Merkeprosjektet, se villreinlag.no)*
- *Høyt fokus på gjennomføring av gode tellinger*
- *Fortsatt fokus på storbukkandelen*
- *Opprettholde og øke medlemsandel og interesse i villreinlaget*

Mål om økt bestand og opprettholdelse av kvalitet på dyrene er målsettinger som videreføres med denne planen. Det har vist seg vanskelig å finne sikre tall for anslag av bestandsstørrelsen. I tillegg til bestandsstørrelse har vi fokus på kvalitetsparametere, som er en viktig "rettesnor" i bestandsforvaltninga. Den nye miljøkvalitetsnormen for villrein har kategorisert viktige kvalitetsparametere i et "trafikklys-system", med inndeling i dårlig, middels og god kvalitet. Les mer om den lenger ned i planen.

3 Setesdal Ryfylke Villreinlag

3.1 Rolle og oppgaver

Villreinlagets hovedansvarsområde er bestandsforvaltningen. De seinere år har laget også engasjert seg med innspill i særlig viktige arealinngrepssaker.

Bestandsforvaltningen har i oppgave å forvalte villreinstammen slik at den i antall og kondisjon ligger tett opptil områdets bæreevne. Områdets bæreevne er påvirket av de øvrige arealbruksinteresser / samfunnsinteresser, og laget engasjerer seg derfor også i saker som angår dette.

Villreinlaget er rettighetshavernes frivillige forvaltningsorgan som tar seg av den utøvende bestandsforvaltningen. Laget bistår NINA i den årlige kalvetellinga og samarbeider med SNO om strukturtelling om høsten. Kurt Jerstad (*Jerstad Viltforvaltning*) utarbeider de årlige avskytingsplanene i samarbeid med styret. Medlemmer betaler gjennom sine lokallag inn kontingent etter areal, for tiden 25 kr/km².

3.2 Organisering og valdstruktur

Organisasjonsmodellen for Setesdal Ryfylke villreinlag er basert på kommunevise lokallag, samt Statskogs eiendom i Njardarheim. Området er inndelt i 5 geografiske regioner med 2-4 lokallag / kommuner i hver (fig 3.1). Hver region har en representant i SRV's styre.

Figur 3.2 viser fordelingen av tellende villreinareal på de ulike kommunene innen villreinområdet. Tabellen viser også gjeldende valdstruktur. Etter at organisasjonsprosessen skjøt fart på midten av 1990-tallet ble antall vald i SR villreinområde redusert med 2/3 fra 189 til 69 fram til 2003. I årene etter dette har det kun skjedd mindre endringer i valdstrukturen, og det er nå 64 vald i villreinområdet.

Det pågår for tiden en oppdatering av størrelse og avgrensning på valdene, samt en digitalisering av kartgrunnlaget. Dette skjer i regi av villreinnemnda.

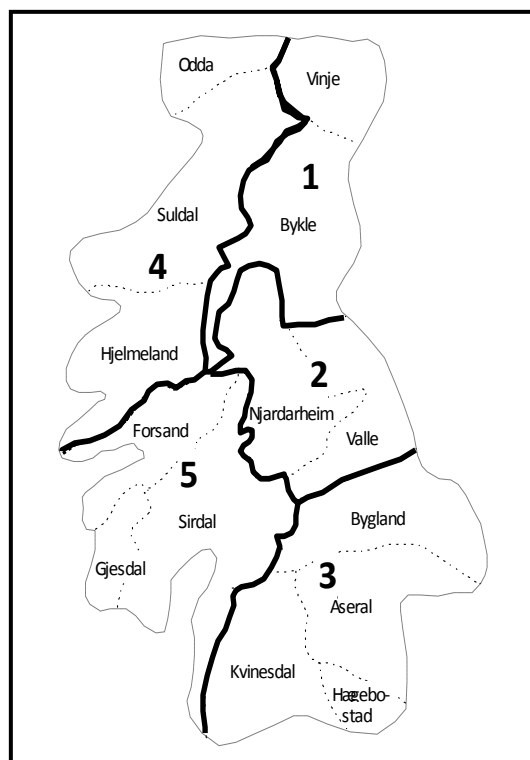

Fig 3.1 Oversikt over organisatorisk regioninndeling for SRV

Kommune a)	Areal, km ² b)	Andel, %	Ant. Vald b)	Medl. SRV c)	%, org.
Vinje	227	3,7	11	147	65
Bykle inkl. fjellstyret	793	12,9	1	212	26,7
Valle	480	7,8	2	293,4	61
Bygland	544	8,8	18	89	16,4
Åseral	394	6,4	3	2,5	0
Hægebostad	76	1,2	3	0	0
Kvinesdal	441	7,2	1	441	100
Sirdal	746	12,1	4	584	83
Gjesdal	40	0,6	1	40	100
Forsand	305	4,9	5	0	0
Hjelmeland	515	8,3	1	515	100
Suldal	802	13,0	7	673	84
Odda	159	2,6	6	52	33
Njardarheim	634	10,3	1	633	100
TOTAL	6156	100	64	3682	60

Fig 3.2 Tellende villreinareal pr. kommune, valdstruktur og status for organisering i Setesdal Ryfylke villreinområde pr. januar 2019.

a) Njardarheim separat, b) Info fra villreinnemnda jan09, c) årsmøte SRV 2018
NB! Tabellen bygger på talldata fra 2008 og det tas forbehold om unøyaktighet på tallene. Villreinnemnda er i gang med en gjennomgang av dette.

4 Økonomisk grunnlag for bestandsforvaltningen

4.1 Finansieringskilder

Bestandsforvaltningen i Setesdal Ryfylke villreinområde finansieres av flere kilder. Årlige tilskuddsmidler til villreintiltak baseres på innbetalte fellingsavgifter året før, og tildeles fra Miljødirektoratet til de enkelte nemndsområdene. Disse fordeles og utbetales hos oss via Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder etter søknad. I tillegg kommer egeninnsats / økonomisk bidrag fra laget. Ordinær flytid (ca 4 timer) under kalvetelling dekkes av NINA / midler fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for hjortevilt. NINA dekker også en fast andel av strukturtellinga.

4.2 Viltfondsmidler/ midler til villreintiltak

Tildelingen av viltfondsmidler var nedadgående i en periode fram til 2009, i sammenheng med lav villreinbestand og tilsvarende lav felling. Fra 2002 til 2008 ble bidraget av offentlige viltfondsmidler til villreinlagets arbeid med bestandsforvaltningen redusert med 80%. Det var endringen i tildeling av viltfondsmidler som medførte den negative utviklingen. Overgangen til etterskuddsvis innbetaling av fellingsavgift kom rett etter en situasjon med nedskyting av bestanden og en rekke påfølgende år med reduserte kvoter / jaktuttak. Etter 2009 har fellingene, og dermed tildeling av viltfondsmidler, vært økende. Den store nedgangen i 2018 skyldes en intern prioritering i nemndsområdet, og vil trolig jevnes ut igjen i 2019.

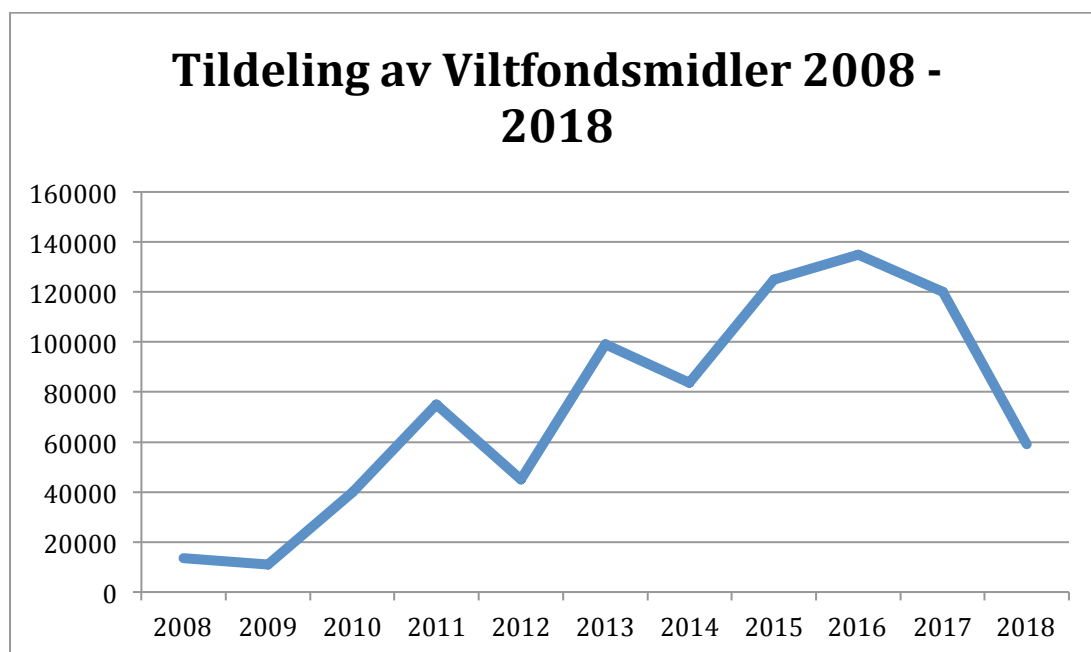

Fig 4.1 Tildeling av viltfondsmidler i perioden 2008-2018

4.3 Villreinlagets egenfinansiering, kontingentordningen

Finansieringsgrunnlaget for villreinlagets egen drift og bidrag til bestandsforvaltning / registreringsarbeid er en arealrelatert medlemskontingent som innkreves av de kommunevise / områdevise lokallagene og viderebetales til SRV. Kontingenten ble holdt på 50 kr / km² over flere år og ble i 2007 redusert til 40 kr / km² relatert til reduserte jaktmuligheter. Den ble

hevet til 50 kr igjen i 2011 pga den økonomiske situasjon, for så å bli satt ned igjen til 40 kr i 2012. Pga en styrket økonomi i laget ble kontingenten redusert igjen i 2016, til 25 kr /km².

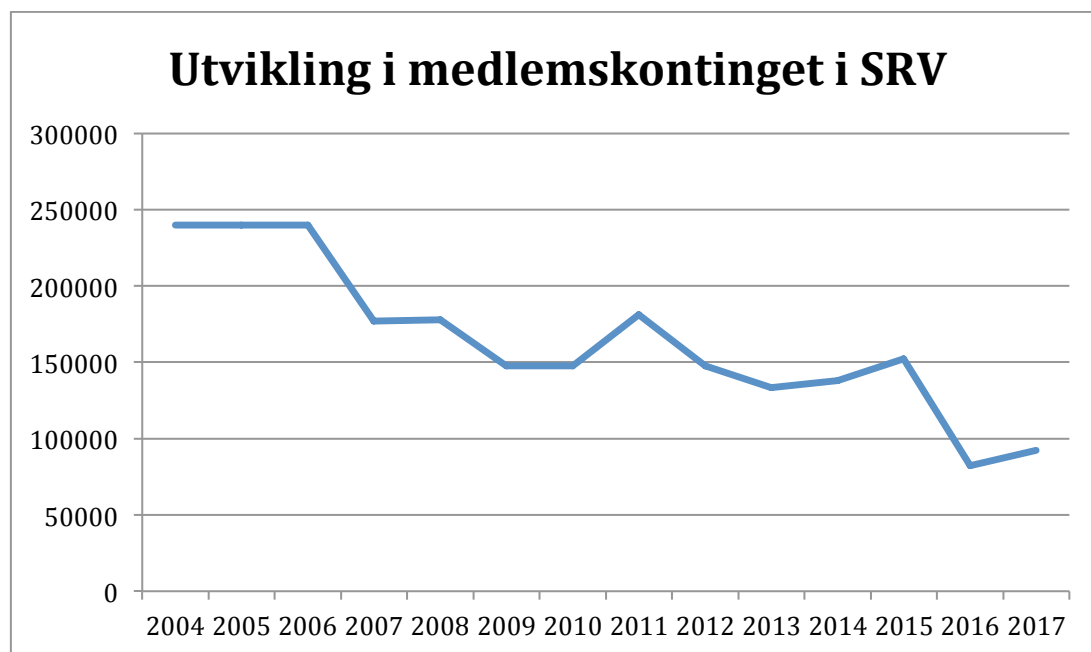

Fig 4.2 Utviklingen i innkomet medlemskontingent til Setesdal Ryfylke Villreinlag i perioden 2004-2017

En del basiskostnader (møtegodtgjørelse, andre møtekostnader, kjøring, sekretærbistand, regnskap / revisjon, mm) dekkes av villreinlagets egenfinansiering. Årlig tildeling av tiltaksmidler for villrein har dekket feltinnsats på kalvetelling, strukturtelling og utarbeidelse av årlige avskytningsplaner. Villreinlaget har tatt administrativt ansvar for innleie av deltidsoppsyn etter samme modell som de siste årene. Oppsynsaktiviteten finansieres av midler fra Miljødirektoratet. Utgifter til deltakelse i pågående prosjekter har vært finansiert av prosjektene selv.

4.4 Generelt om økonomien

Økonomien i laget har i foregående planperiode vært stabil og god, med solid egenkapital. Økonomien tar greit unna hovedoppgavene med årlige avskytningsplaner, tellinger, møte- og kjørekostnader mm. Utgifter til ekstra oppgaver utover den faste aktiviteten har vært dekket ved ekstra søknad og tildeling, gjennom viltfondsmidlene.

5 Aktuelle virkemidler

5.1 Kvotesammensetning - korttyper

Det viktigste virkemiddelet for å oppnå fellingsmålet er fastsettelse av kvotestørrelse. I Setesdal Ryfylke blir normalt bare en liten andel av kortene utnyttet til felling. Fellingsprosenten kan variere noe fra år til år. Erfaringene fra tidligere års kortutnyttelse er viktig i fastsettelsen av den årlige fellingskvoten.

Det er fire korttyper som kan benyttes: **Valgfritt dyr, simle, simle/ungdyr** (simle og ettårig bukk kan felles) og **kalv**. Det kan felles kalv på alle kategorier kort. For å styre uttaket av ulike kategorier dyr kan vi fra år til år justere prosentfordelingen av disse korttypene. Valgfritt dyr kortene utnyttes i større grad enn de andre kortene. For å anslå antall voksne bukker (2 år eller eldre) som kommer til å bli felt om høsten antar vi at bukkkortene utnyttes 1,3 ganger så ofte som gjennomsnittet for alle kortene. Dette har vist seg å være nokså riktig i vårt område.

I avskytingsplanen for 2018 ble kategorien simle/ungdyr redusert fra å utgjøre 14% av kontrollkortene, ned til 7%. Samtidig ble andel kort for valgfrie dyr økt fra 5 til 7%. Vi ønsket med dette å spare flere yngre bukker for å sikre god rekruttering av voksen bukk. Og samtidig tilgodese et ønske fra jegerne med en økning i fridyrkortene. Vi ønsker å se an hvordan denne endringen gir seg utslag i fellingstallene, og evaluere dette underveis i planperioden. Det kan bli aktuelt å fjerne simle/ungdyr kortene helt, og erstatte de med andre korttyper. Styret ønsker å videreføre fjorårets endring for å se den videre effekten før en eventuelt bestemmer å fjerne simle/ungdyr kortene helt.

5.2 Merking av dyr og tellinger/registreringer

I dette kapittelet kommenteres kort en del forhold knyttet til virkemidler og gjennomføring av registreringsarbeidet i bestandsforvaltningen.

GPS merking

Det er pr. 01.01.2019 to simler i vårt område som fortsatt har GPS sender. Dette er dyr som har vært merket i regi av det avsluttede GPS Merkeprosjektet / villreinprosjektet. Merka dyr gir forskningen nyttig grunndata, og er svært nyttig i lokalisering av hvor dyrene står under kalve- og strukturtellinger.

Det skal ikke merkes flere dyr i vårt område da pågående forskningsprosjekt er avsluttet. Det er ikke aktuelt å merke dyr for forvaltningsformål i Norge, kun i forskningsøyemed. Det medfører dessverre at flokkene vil bli vanskeligere å lokalisere under tellinger.

Kalvetellinger

Disse gjennomføres i juli måned hvert år i regi av NINA, som bærer ansvaret for gjennomføringen. Villreinlaget bidrar med personell. Kalvetellingene er viktig for å finne årets kalveproduksjon, som er en god parameter på stammens kondisjon. En god kalvetelling kan også benyttes som grunnlag for beregning av totalbestand.

Strukturtellinger

Strukturtellinger blir forsøkt gjennomført hvert år, primært i første uka etter jaktslutt. Dette er reinens brunstperiode og den eneste tiden på året hvor vi kan registrere sammensetningen av ulike kategorier i bestanden. Hvis vi i snitt får til en god strukturtelling annet hvert år har vi en god oversikt over stammens kjønns- og alderssammensetning.

Minimumstallinger

Vintertelling / minimumstelling har vært lite brukt i vårt villreinområde. Tidligere forsøk viste at gjennomføringen av dette var vanskelig. Områdets størrelse, utfordrende topografi og klima skaper utfordringer. Det vurderes å gjøre et nytt forsøk med en vintertelling / totaltelling i planperioden.

Årlige avskytingsplaner

Som i forrige planperiode vil det bli utarbeidet årlige avskytingsplaner.

5.3 Miljøkvalitetsnormen

Bestandsstørrelse og kvalitetsparametere

I vårt område har det vist seg vanskelig å få gode tellinger ofte nok. I tillegg til fokus på antall dyr i bestanden, legger vi vekt på vurdering av kvalitetsparametere. Parametere vi kan måle gir oss konkrete verdier for bestandens kondisjon, og er dermed et viktig supplement til bestandsestimatet.

De viktigste parameterne vi kan måle etter er:

- Kalv pr simle/ungdyr
- Kjevelengder
- Slaktevekt på kalv
- Storbukkandel

Hva er Miljøkvalitetsnormen?

Miljødirektoratet har etter oppdrag fra Klima- og miljødepartementet (KLD) oppnevnt en uavhengig ekspertgruppe som har utviklet en miljøkvalitetsnorm for villrein. Norge er pålagt et spesielt internasjonalt ansvar for bevaring av villrein. Det overordnede målet er at villreinen, og de 23 ulike delbestandene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale målsettinger oppnås, om ivaretagelse av levedyktige bestander innen økologisk fungerende leveområder.

Villreinlaget ser det som naturlig å bruke den utarbeidede normen som en rettesnor.

Vi vil bruke miljøkvalitetsnormen sammen med egen opparbeidet kunnskap i vurdering av bestandens kondisjon / tilstand.

Det er viktig å bruke gjennomsnitt over flere år (minimum 5 år) i vurderingene. For eksempel kan spesielle klima/ værforhold gi store utslag enkelte år som ikke er representativt for den generelle tilstanden.

Vurdering av bestanden utifra kvalitetsparametere

Miljøkvalitetsnormen for villrein deler inn verdier for hver kategori i **Dårlig, Middels og God** kvalitet. Denne klassifiseringen kan brukes i vurderingen av kvalitetsparametere. Følgende parametere er aktuelle (*avsnitt fra Miljøkvalitetsnormen for villrein, NINA rapport 1400*) :

Antall kalver per 100 simler og ungdyr kan påvirkes av både ressursbegrensing, predasjon og sykdom. Forventet kalveproduksjon reflekteres i stor grad av kalvevektene, men eventuelle avvik fra forventet kalveproduksjon på en gitt vekt vil belyse tap på grunn av andre forhold enn ressursbegrensning. Et problem med kalvetellinger på villrein, er at dataene er kalv per simle og ungdyr. Andelen unge bukker (1-2 år) og andelen unge simler som ikke reproducerer vil derfor påvirke beregningene. Variasjon i andelen unge simler som ikke reproducerer er et av forholdene som vi ønsker skal gjenspeiles i «andelen simler med kalv», mens det ideelt sett bør kunne korrigeres for andelen ungbukker som går sammen med simlene og kalvene om sommeren. Det er utviklet modeller som i noe grad kan kontrollere for dette. Ekspertgruppa foreslår følgende tilstandskategorier for antall kalv per 100 simle og ungdyr (SU):

Dårlig	Middels	God
< 35	35 – 50	> 50

Datokorrigert slaktevekt for kalv er en sensitiv parameter og gir et godt mål på beitenes kvalitet og flokkens tilstand. Dette beror på at kalvene er de som i størst grad påvirkes av variasjon i miljøforhold, og fordi vektene på kalvene også reflekterer mattilgangen og vektene på simlene. Høy kalvevekt om høsten øker overlevelse gjennom den første vinteren og øker sjansen for at simlene får sin første kalv som toåring. Slaktevekter samles allerede rutinemessig for en del av områdene, og burde inngå som standard datainnsamling i alle villreinområdene. Ekspertgruppa foreslår å bruke 4. september som standardiseringsdato og simlekalver som standard kjønn og følgende tilstandskategorier for høstslaktevekter for kalv:

Dårlig	Middels	God
< 15 kg	15 – 18 kg	> 18 kg

Andel eldre bukk per simle. Forholdet mellom antall simler og bukker har direkte betydning for vekstpotensialet i en bestand. Jo større andel simler dess større tilvekst i form av fødte kalver. Den enkelte voksne bukk har kapasitet til å dekke mange simler. Kjønnforholdet skal derfor være veldig skjevt før dyra ikke blir bedekket hos en så polygyn art som reinsdyr, men fravær av store bukker kan forsinke brunsten og dermed påfølgende kalving. En for skjev kjønnsratio er heller ikke ønskelig sett i et bevaringsperspektiv for å sikre at den seksuelle seleksjonen ivaretas. Andelen bukker som reproducerer påvirker også effektiv bestandsstørrelse. Effektene av disse prosessene kan være små og til dels svakt dokumentert, så høy bukkeandel innebærer et føre-var prinsipp. Det er vurdert som forvaltningsmessig positivt med en høy bukkeandel, siden bukkene har en mer ekstensiv arealbruk og fører til en bredere utnyttelse av habitatene. Det er også vurdert som en betydelig positiv opplevelsesverdi at det er store bukker i villreinområdene. Ekspertgruppa foreslår følgende tilstandskategorier for andelen eldre bukk (≥ 3 år) per simle ≥ 1 år:

Dårlig	Middels	God
< 0,20	0,20 – 0,35	> 0,35

“Trafikklys-systemet” i miljøkvalitetsnormen gir et grunnlag for vurdering av stammens kondisjon. Hva som anses som “akseptabel kvalitet” varierer også fra villreinområde til villreinområde. Hardangervidda har f.eks blitt vant med at dyrene der er mindre i størrelse og med dårligere kondisjon enn f.eks i Forelhogna, som er viden kjent for store dyr i god kondisjon. Over tid innarbeider det seg en “normal” for hvert område, og slik er det også i Setesdal Ryfylke. Vi er blitt godt vant med dyr i god størrelse og med god kondisjon, og vil ikke akseptere at kvaliteten skal senkes ned mot “Hardangervidda-nivå”.

Styrets subjektive vurdering basert på tilgjengelig kunnskap vil være avgjørende i bestemmelsen av hva som er “akseptabel kvalitet” i vårt område. Det er derfor vanskelig å komme med en mer nøyaktig definisjon av dette. Stammen er for tiden i et antall som står i godt samsvar med tilgjengelig beite (men med ønske om økning i sør), og er i god kondisjon. Det er et godt utgangspunkt for den kommende planperioden.

For Antall kalv per 100 simle og ungdyr ligger tallene for vårt område i kategori middels til god. Hva gjelder slaktevekt for kalv så har vi lite nøyaktige data på dette foreløpig. Generelt kan vi si at dyrene er i god kondisjon og størrelse. Det er dermed grunn til å anta at slaktevekt for kalv ligger iallefall på et middels nivå. For andel eldre bukk per simle ligger vi i kategori God. Setesdal Ryfylke ligger godt an og det er ikke grunn til å gjøre noen brå endringer i forvaltningen på grunnlag av kvalitetsdataene.

5.4 Samjakt

Med samjakt menes muligheten til å bruke fellingstillatelser som er utstedt på et vald til jakt i et annet vald etter avtale rettighetshaverne imellom. Samjakt bidrar til en bedre fordeling av jakt- og høstingsmuligheter mellom rettighetshaverne. Bruk av samjakt øker fellingsprosenten, som igjen bidrar til økt presisjon i bestandsforvaltninga.

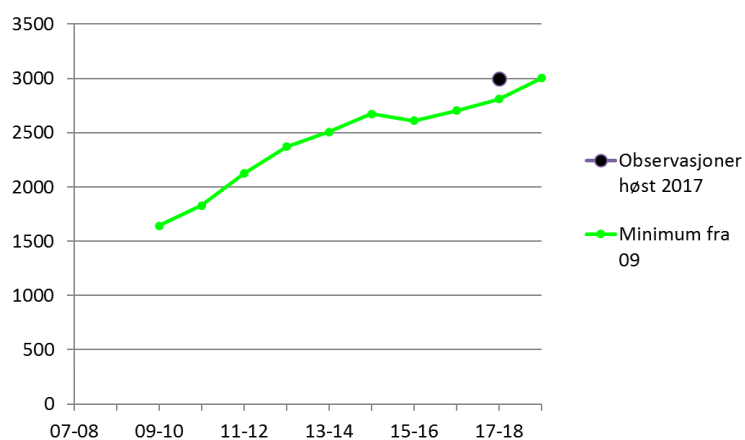
I årene med redusert bestand og små kvoter har omfang og andel av samjakt vært lav. Behovet for samjakt er større nå ettersom stammen har økt. Reinen vil aldri være jevnt fordelt innen villreinområdet, og behovet for samjakt vil slik sett alltid være der.

Mulighet for samjakt var en av grunnene til at laget ble stiftet i 1997. Lagsorganiseringen gir grunnlag for å få til gode samjaksordninger. Å få til fungerende ordninger for samjakt kan bli avgjørende for å oppnå en høyere fellingsprosent og for å klare å styre jaktuttaket dit det primært er ønsket. Vi oppfordrer medlemmer til å tillate overgangsjakt med kort fra medlemmer i villreinlaget for å bedre kortutnyttelsen.

6 Bestandsdata

Bestandsstørrelse

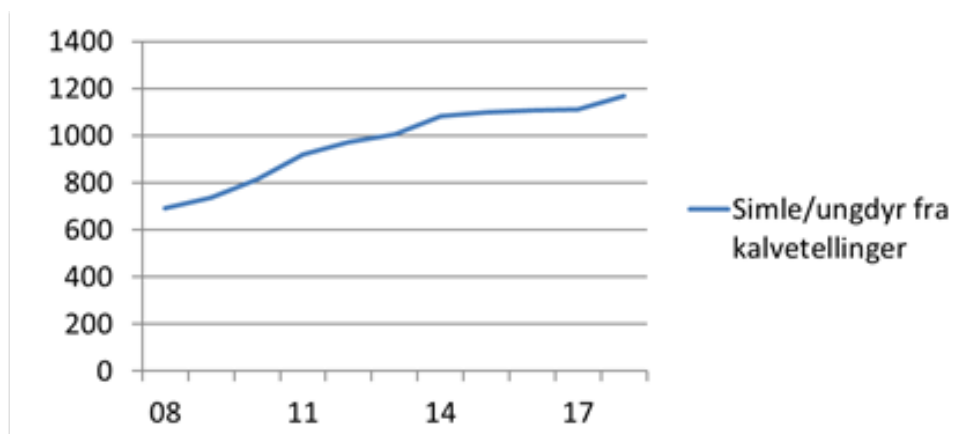
Målsettingen i forrige bestandsplan var å stabilisere bestandsstørrelsen i nordområdet av S-R på ca 2000 dyr i planperioden. Samtidig var det et mål å øke bestanden i sørområdet fra antatt 800 vinterdyr til 1500 i planperioden. Beregninger av bestandsstørrelse ut fra kalvetellinger og strukturtellinger fra 2009 viser at bestanden i Setesdal Ryfylke trolig har vært i vekst nesten hvert år i planperioden (*Figur 6.1*). Unntaket er 2015 hvor det var en svært lav kalveproduksjon. Ut fra disse beregningene har vi nå en vinterbestand på minst 3000 dyr. Beregningene av bestandsutviklingen gjøres ved å kombinere resultatene fra kalvetellingen og siste brukbare strukturtelling. Det er antatt at 25% av åringsbukkene er i fostringsflokkene når kalvetellingene gjennomføres. Det er ikke lagt inn verken innvandring eller utvandring når beregningene er gjennomført, men vi har nå lagt inn 6,5% naturlig dødelighet.

Figur 6.1 Beregnet bestandsutvikling i Setesdal-Ryfylke fra 2009, samt observasjoner fra jakta 2017.

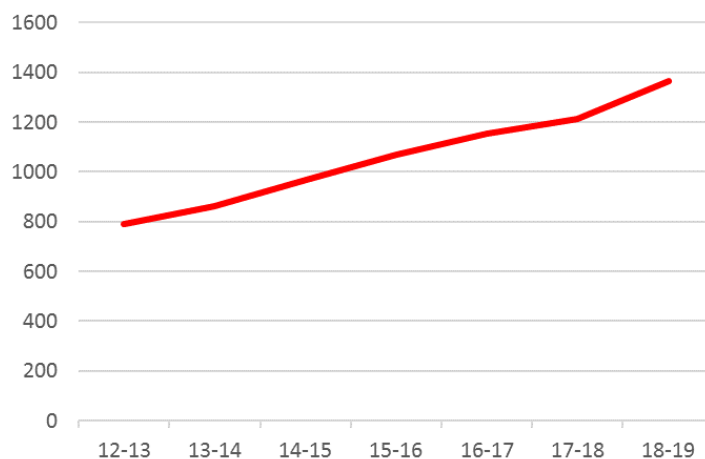
Den bestandsutviklingen som er vist i figuren ovenfor er en beregning. Dersom vi bruker antall simle-unnødvyr som er funnet ved kalvetellingene finner vi en tilsvarende utvikling

Dette er altså direkte tellinger uten at det er gjort noen beregninger. Resultatene fra disse er vist i *Figur 6.2.* nedenfor og utviklingen støtter opp om beregningene fra *Figur 6.1.*

Figur 6.2 Antall simple-ungdyr funnet ved kalvetellinger. Kurven er glattet.

Vi sliter med å få regelmessige gode bestandstall fra tellinger. Dette er hovedårsaken til at den grønne kurva i *Figur 6.1.* ovenfor er basert på gamle tellinger. Bestandsnivået i S-R har opp gjennom årene gjennomgått store svingninger. Dette har i perioder ført til mye diskusjoner om bestandsstørrelse og bestandsforvaltningen. Ofte har dette handlet om hvor mange dyr det til enhver tid er i nord og sør. Ved utarbeidelse av denne bestandsplanen har vi også muligheter for å vurdere bestandsstørrelsen i disse delområdene. På grunnlag av kalvetellinger i 2013 kan vi gjøre en beregning av bestanden i sør. Dette er vist i *Figur 6.3* nedenfor.

Figur 6.3. Beregnet bestandsutvikling i sørområdet fra kalvetelling i 2013.

Under jakta i 2017 ble det talt over 1000 dyr i sørområdet. Dette var tidlig i september. Vi vet da at det utenom disse fostringsflokkene finnes 2-3 hundre bukker. Vi legger derfor til grunn at det var 1300 dyr i sørområdet høsten 2017. Dette gir akkurat samme bestandsnivå som vist i *Figur 6.3.* I slutten av jakta 2017 ble det i nordområdet estimert 2500 dyr i 3-4 store flokker. Siden disse dyrene ikke er talt skikkelig er vi litt forsiktige og legger til grunn at vi hadde 2000 dyr. Vi vet imidlertid at det omtrent alltid finnes småflokker og mindre bukkflokker spredt omkring i tillegg til de større flokkene. To tusen dyr i slutten av jakta

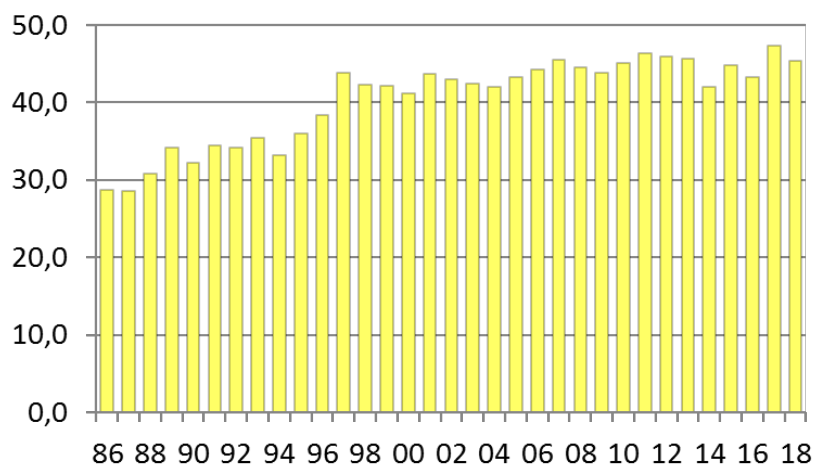
2017 i nordområdet medfører at vi også har det samme antallet nå. Beregningene fra figur 1 baserer seg på gamle tellinger og er derfor mer usikre. Vi legger derfor til grunn at vi denne vinteren har 3300 dyr samlet i Setesdal Ryfylke. Dette er basert på tallene fra 2017.

Ved kalvetellingen i 2018 ble det funnet 552 kalver. Vi felte 341 dyr under jakta. Overskuddet på 211 kalver tilsvarer akkurat 6,5% naturlig dødelighet hvis vi har en bestand på 3300. Vi kan derfor være sikre på at bestanden ikke er redusert i 2018.

Kondisjon – kalvetilvekst

I dette avsnittet har vi brukt glattede kurver. Det vil si at hver verdi i figurene er et gjennomsnitt av tre år. Året før, det gjeldende året og året etter. Dette reduserer ”støyen” fra årsvariasjoner og gjør det lettere å se trender og er en anerkjent metode for å vise utvikling over tid.

De årlige kalvetellingene viser at kalveproduksjonen, målt som antall kalv per 100 simle/ungdyr, de siste årene har vært betydelig høyere enn på 80- og 90-tallet (*Figur 6.4*). I forrige planperiode var det et mål at kvaliteten på dyrene skulle opprettholdes på akseptabelt nivå. Tellingene viser at kalveproduksjonen i gjennomsnitt var omtrent uendret i siste planperiode i forhold til forrige. Det har imidlertid vært større svingninger mellom år. Spesielt gjorde den harde vinteren 2014-2015 med påfølgende ekstremt sein vår negativt utslag.

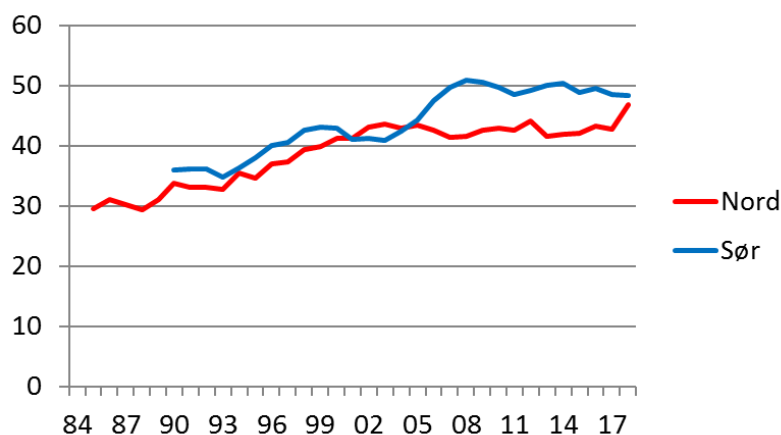

Figur 6.4 Antall kalv registrert per 100 simle/ungdyr ved kalvetellingene. Figuren er glattet. Dvs at hver søyle er gjennomsnittet av verdien for tre år.

Også kjevelengde og slaktevekter for felte kalver og åringer har tidligere vist en klart stigende tendens. Alle tre parametrene for kvalitet på dyrene har altså vist en betydelig økning. Dette tyder på at kondisjonen til bestanden i Setesdal Ryfylke de siste årene har vært betydelig bedre enn tidlig på 90-tallet. Det svært lave fellingstallet som vi har hatt de siste årene gjør imidlertid at situasjonen nå blir mer usikker.

Det tar imidlertid lang tid å forbedre et vinterbeite som er nedslitt på grunn av overbeite. Selv om situasjonen nå er rimelig bra er det derfor for tidlig å si hvor høy bestand området kan tåle uten at kvaliteten på dyrene igjen går nedover. I en lengre periode har det vært en betydelig større tetthet av dyr i nordområdet enn i sørområdet. I *Figur 6.5* nedenfor ser vi at i mer enn ti

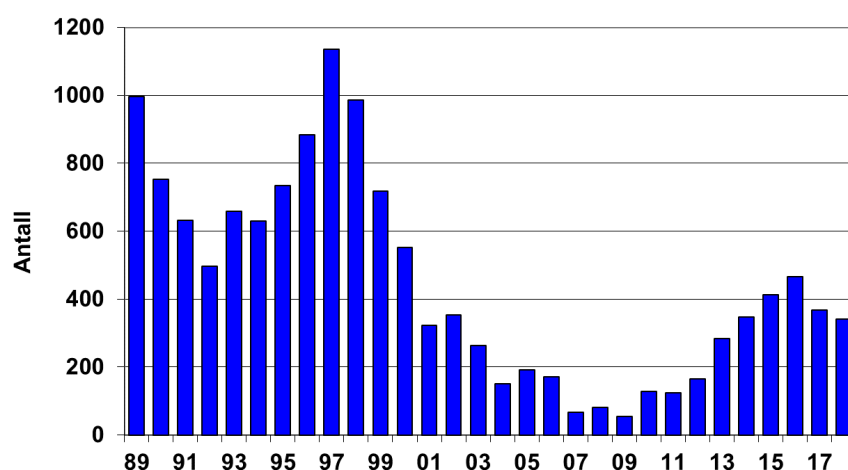
år har kalveproduksjonen i sørområdet vært på et betydelig høyere nivå enn i nord. Dette kan vanskelig forklares med annet enn at beitet har utviklet seg bedre i sørområdet. Det kan derfor tyde på at bestanden i nord er stor nok, mens den i sør kan økes noe. I figuren kan det se ut til at forskjellen mellom nord og sør er delvis utjevnet det siste året. I slike glattede kurver er det imidlertid alltid det siste året som er mest usikkert.

Figur 6.5 Utviklingen i kalveproduksjon i nord og sør, målt som kalv per 100 simle/ungdyr. Kurvene er glattet.

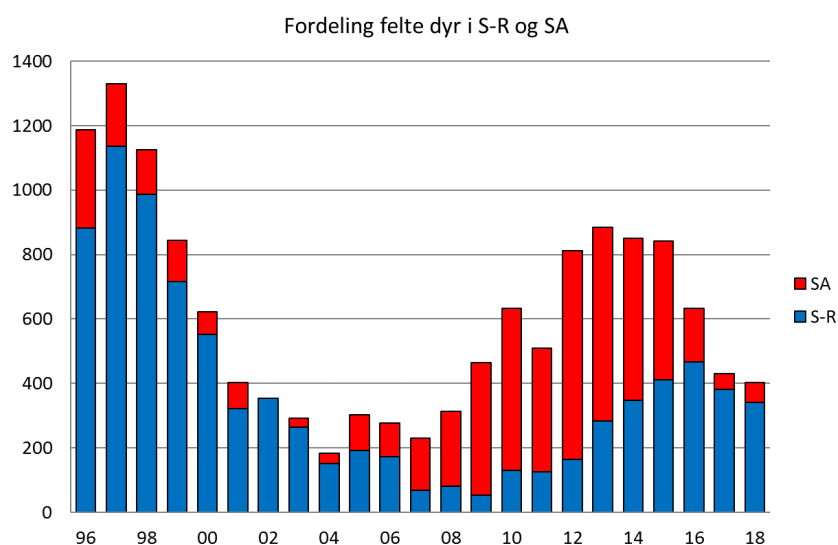
Avskyting

Det har vært et mål å øke avskytingen gradvis i forrige planperiode for å holde bestanden i nord noenlunde stabil. Samtidig som det skulle være rom for å øke bestanden i sør gradvis. De første årene økte også avskytingen, men de to siste årene har den igjen gått nedover. Dette til tross for at de tildelte kvoter ikke er redusert i denne perioden. Felte dyr er vist i Figur 6.6 nedenfor.

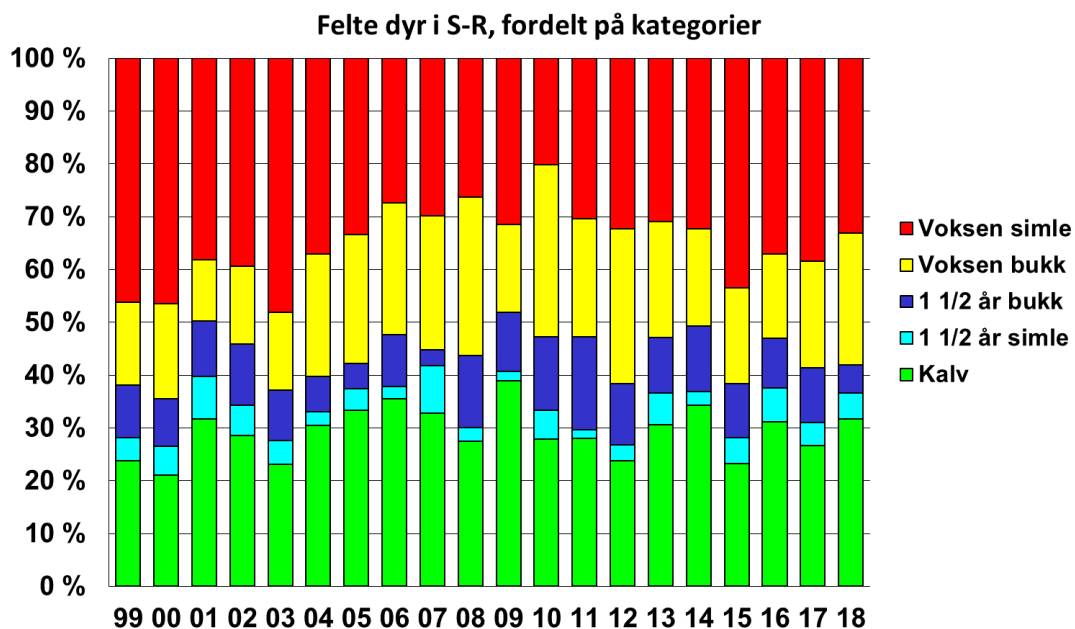
Figur 6.6 Utviklingen av felte dyr i Setesdal Ryfylke.

I Figur 6.7 nedenfor er avskytingen vist for Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke samlet. Avskytingen har variert mye. Midt i planperioden forsvant tilsynelatende halvparten av dyrene på Austheia. De siste to årene har derfor avskytingen vært svært lav med formål å nærme seg bestandsmålet på 1500 dyr.

Figur 6.7 Antall felte dyr i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei samlet

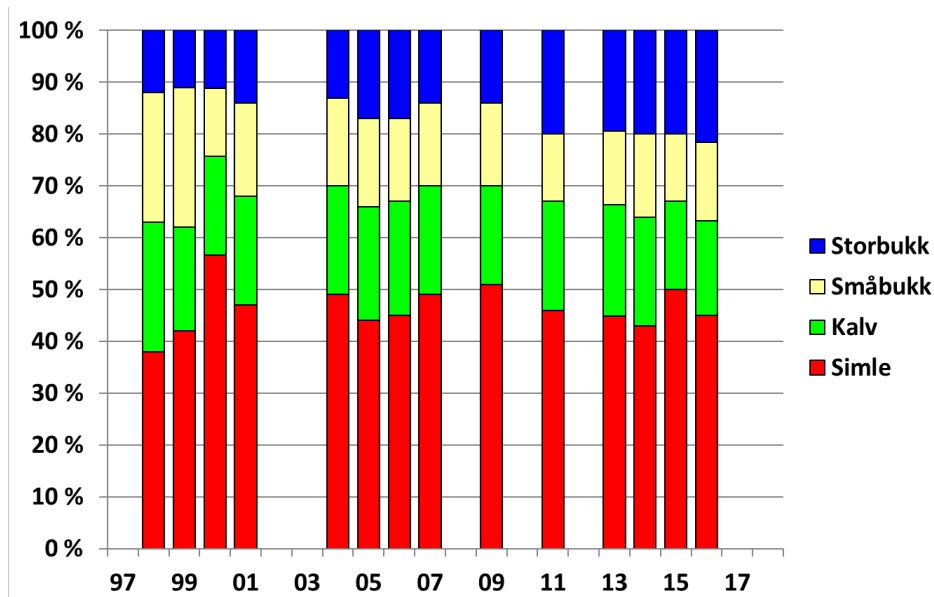
Andelen felte dyr av ulike kategorier har variert en del i planperioden. For å øke andel storbukk i bestanden har vi holdt andel fridyrkort lav. For å bidra ytterligere til dette har vi i 2018 omtrent halvert andelen S/U-kort. Dette medførte, som vi håpet, at uttaket av åringsbukk sank betydelig. Andelen kalv har også i denne planperioden i gjennomsnitt vært høyere enn det som tidligere var vanlig i området og var ca 30%. Dette bidrar til å heve gjennomsnittsalderen i bestanden og til å øke kalveproduksjonen.

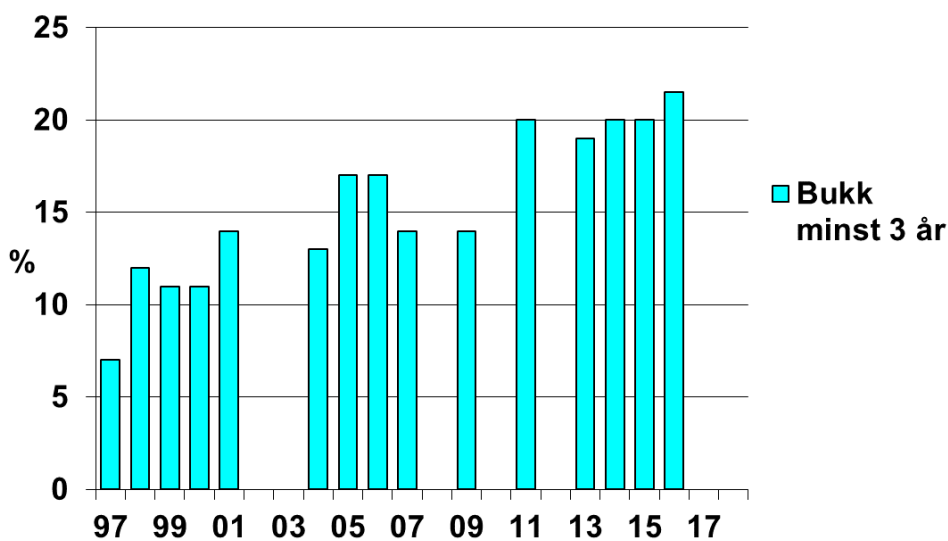
Figur 6.8 Felte villrein i Setesdal-Ryfylke fordelt i % på alder og kjønn.

Bestandsstruktur

I løpet av forrige bestandsplan var det et mål å øke andelen storbukk (3,5 år+) i bestanden opp mot 25%. Vi klarte bare å få til brukbare strukturtellinger de tre første årene i perioden. Den siste av disse (2016) viste for første gang over 20% storbukk, så vi legger til grunn at andelen storbukk øker. Det er et mål å holde andel simle i bestanden på minst 40%. Denne andelen har de siste årene vært på 45-50%.

Figur 6.9 Prosentfordeling av ulike kategorier alder og kjønn funnet ved strukturtellinger i Setesdal Ryfylke.

Figur 6.10 Prosentandel voksen bukk funnet ved strukturtellingene i Setesdal Ryfylke.

7 Forvaltningsmål for perioden 2019-2023

Setesdal Ryfylke er sterkt påvirket av større menneskelige inngrep som vannkraftutbygging, veier og utbygging av større hytteområder. Disse store inngrepene skaper barrierer eller innsnevrer vandremulighetene for dyrene. I tillegg blir området i økende grad påvirket av ferdsel, andre menneskelige aktiviteter og små enkeltinngrep. Villreinen unngår helst områder med menneskelig aktivitet. Disse forholdene har derfor ført til at dyrene i dag bruker en vesentlig mindre del av området enn tidligere.

I den foregående planperioden har det pågått et større prosjekt med GPS merking av dyr. Dette prosjektet har forsøkt å identifisere flaskehalser og problemområder for villreinen. En del av planen var å prøve ut tiltak og måle effekter, og forsøke å finne løsninger. Med en økende villreinbestand skulle det være lettere å identifisere problemområder. Prosjektet er i avslutningsfasen. Den viktige sluttrapporten med sammenfatninger, konklusjoner og anbefalinger blir dessverre forsinket og vil etter planen være ferdig først i 2020.

Villreinprosjektet / GPS Merkeprosjektet (2013-2017) beskrives utfyllende på www.villreinlag.no

7.1 Hovedmål

Hovedmål:

Bestandsforvaltninga av villreinen i Setesdal Ryfylke skal i planperioden bidra til at dyrene bruker en større del av villreinområdet.

7.2 Delmål

Bestandsstørrelse

Både bestandsstørrelse og beitegrunnlag er vanskelig å tallfeste eksakt i Setesdal-Ryfylke. Det har vært en vedvarende forskjell i dyretallet nord og sør for Blåsjø. Områdene nord for Blåsjø har ved slutten av forrige planperiode et bestandstall på et nivå som vi vurderer å være akseptabelt i forhold til mattilgang. Sørområdet er i areal vesentlig større enn nordområdet og har en tynnere bestand. Vi ønsker derfor fortsatt en gradvis økning av bestanden i sørområdet.

Delmål bestandsstørrelse:

Antall villrein i nordområdet skal stabiliseres på ca. 2000 dyr. Antall villrein i sørområdet skal gradvis økes fra antatt 1300 dyr vinteren 2018-2019 til ca 2000 dyr.

Samlet for Setesdal Ryfylke skal ikke bestanden overstige 4000 dyr.

I den grad det er nødvendig for å oppnå målene i bestandsplanen kan det i avskytingsplanen differensieres mellom minsteareal og kortfordeling i ulike soner. Dette medfører at den årlige avskytingsplanen er fleksibel og kan tilpasses ulike bestandssituasjoner.

Delmål kondisjon

En målsetting med denne planen, som er en videreføring fra forrige planperiode, er å øke bestanden for å bidra til at dyrene skal bruke en større del av området. Vi innser derfor at vi kanskje må akseptere en viss reduksjon i kondisjon og kalvetilvekst. Vi kan imidlertid ikke akseptere at denne reduksjonen i kvalitet på dyrene skal være vesentlig.

Delmål kondisjon:**Kondisjon og kalvetilvekst skal opprettholdes innenfor et akseptabelt nivå.**

For en utdyping av ”*akseptabelt nivå*”, se avsnitt 5.3 Miljøkvalitetsnormen.

Bestandsstruktur

Både jegere og rettighetshavere er opptatt av bukkeandelen i Setesdal Ryfylke. Det har vært en vedtatt målsetting for de siste tre planperiodene at storbukkandelen skulle utgjøre minst 20% av bestanden. Dette målet ble endelig nådd i forrige planperiode. Som i tidligere planer velger vi derfor å opprettholde et sterkt fokus på storbukken. Vi ønsker å videreføre målsetting om å øke storbukkandelen opp mot 25 %. En høy andel storbukk er det mest virkningsfulle grepet vi kan ta for å få økt arealbruk i villreinområdet.

Storbukken har stor betydning på flere vis i en villreinbestand:

- Storbukken er et ettertraktet jaktobjekt og representerer en stor verdi for rettighetshaver og jeger. En stor andel storbukk i bestanden gir også muligheter for å felle mange storbukker.
- Storbukken utnytter gode sommerbeiter i randområdene og gir dermed rom for å ha en større bestand uten at beitepresset økes vesentlig i sentralområdene.
- Hvis det er en del bukker i randområdene øker sjansen for at folk flest ser villrein. Dermed øker sjansen for at arealene opprettholdes som villreinareal. En høy bukkeandel i bestanden vil derfor bidra til at leveområdet ikke reduseres i areal.
- Nyere forskning har vist at bukkene i langt større grad enn fostringsflokkene våger å utnytte beiteressursene inntil menneskelige installasjoner eller aktivitet. I forhold til andre villreinområder i Norge er Setesdal-Ryfylke sterkt påvirket av inngrep og menneskelig aktivitet.
- Forskning tyder på at mye storbukk i bestanden medfører tidligere brunst hos simlene. Dette fører igjen til tidligere kalving, høyere kalve- og simlevekter og dermed lavere kalvedødelighet.

Delmål storbukkandel:**Storbukkandelen (minimum 3,5 år) skal i løpet av planperioden økes opp mot 25 %.**